

ТРИЗНІВНИК - REVUE HEVDOJADAIKE - TRIDENT
UKRAINIENNE

Число 13, рік видання II.

7 січня 1926 р.

Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, четвер, 7 січня 1926 року.

Свят-вечір..... І звідусіль, куди хуртовина лиха закинула наших людей, думка лине сьогодні туди, на рідну країну, засипану снігом, прибиту морозом, де, пригнічуючи все живе, без упину гуляє страшний, жалкий вітер з Москви...

Думка лине до дому. Перед очима встає рідне село... Різдвяні свята... От багата кутя, а далі могутнє лунає в морознім повітрі свіжий спів парубоцький: такі рідні, такі старі мелодії колядок. Ще кілька день, і з кутка в куток дзвенять ніжні дитячі голоси щедрівників. Щедрий вечір. А вдосвіта, на новий рік стародавнім, повним такого глибокого змісту в хліборобській країні, звичаєм не зачиняються двері в хаті од малих посипальників. Щедрування, посипання — це вже свято дітям. Нарешті голодна кутя, Волохреца.

В пам'яті встає весь цікл Різдвяних свят, таких характерних своїми звичаями стародавніми, вкритих такою сивою старовиною давнеславянською, повитих привабливою поезією старосвітського українського побуту, таких без краю милих теплими споминами дитячих літ.

Інтимне родинне свято. І нема сім'ї на Україні, яка б, сідаючи сьогодні за стіл, вкритий чистою скатертиною, що з під неї йде ніжний аромат свіжого сина, і перш за все згадуючи за святою вечерєю померлих, не зажурилась би, споминаючи когось близького, хто впав за волю Вкраїни. Нема певне сім'ї, де господарь, підіймаючи чарку за відсутніх, не згадав би когось рідного десь там, на чужині далекій.

А вночі в церкві на утрені пезне не одна сльоза гаряча впаде в молитві за «плаваючих, путешествующих» і «сущих в морі далече»...

Згадують нас сьогодні вдома. Нема й серед нас такого, хто не був би цього вечора разом із своїми, хто б хоч в думках не переносився туди до своїх на кутю.

І коли взагалі не легко на чужині, то надто тяжко в такі дні. Сум огортає серце, але ці сумні болочі переживання і потрібні, і цінні.

Треба ж час од часу одірватися од сірих буднів з їх працею тяжкою, що забірає всю людину, а їх щоденним клопотом дрібним, треба заглянути глибше в себе.

Слід помянути теплим словом святую пам'ять тих, хто так, як і ми, побивався на чужині, борючись за волю рідного народу, так само, як і ми сьогодні, линув думками у поневолений рідний край.

Чи ж одну святу вечерю провів на чужині нескортельної пам'яті гетьман Пилип Орлик, що його неперестанна боротьба за визволення України стала й для нас заповітом? Чи ж одне Різдво святкували за Дунаєм запорожці, той цвіт нашої нації?

І найголовніше — в такі дні ми глибше відчуваємо міцний й непорушний звязок з рідним краєм. Ми тут тілом, — душею ми там. І в такі дні, коли ми всі перейняті зворушливим почуттям, коли ми всі переносимося мислями туди, на Україну далеку, виразніше проступає в нашої свідомості велика ідея, — ідея визволення і незалежності рідного краю, що для неї і нею ми живемо, за неї побиваємося й боремося, глибоко певні в конечній перемозі.

80 РОКІВ.

На день Різдва цього року для нас — українців — припадає визначна дата. Рівно 80 літ перед цим, 25-го грудня, року 1845-го у Переяславі, на Полтавщині в добі найбільшого розцвіту свого поетичного хисту наш народний пророк — Т. Шевченко написав свій величний «Заповіт».

Минуло сьогодні повних 80 літ, як до своїх сучасників і нащадків з вогненным словом звернувся Батько Тарас, але ж і поднесь не виконали ні сучасники, ні дальші нащадки останньої Батьківської волі.

Правда, поховали його тіло там, де бажало його серце, правда й те, що не тільки на рідній землі, а — особливо нині, коли по всіх землях світу распорошено наших людей — згадують його бодай раз на рік по різних закутках земної кулі «незлим, тихим словом». Але ж це все те найменче й найлегше, що нам заповідав Батько нашого народу.

Дрібниця то, порівнюючи з основними його бажаннями, головними його наказами. Бо ж навіть спом'янути його не можемо так, як він хотів- «в сем'ї вольній, новій», бо ж ще й днесь не маємо ми тії «вільної сем'ї», не здобули ми «нової» родини української. І не може повстати вона, поки не словнимо наказу Тарасового «встати й кайдани порвати». А поки не будуть порвані кайдани, не буде спокою душі Тарасовій великій, як не зазнав він його змалечку й до смерти за життя. Бо ж тільки.

—Як понесе (Дніпро) з України
У синєє море
Кров ворожу, — отолі я
І лани, і гори —
Все покину і долину
До самого Бога
Молитися. А до того
Я не знаю Бога!».....

Правда, лилося її, рудої, багато й по хурдигах, і на чистому полі. Червонила вона й воду Дніпрову, але ж тільки — чия була то переважно кров: чи, дійсно, ворожа, чи та, що ворог безжально точив з синів України? Нема на це прямої відповіді в числах, але ж відповід'ю є те, що Батька Тараса не можемо ми спом'янути у вольній і новій сем'ї. Одже й поднесь не виконали ми святого заповіту найбільшого Сина Землі Української, й в докором з того світу дивляться на нас його смутні, знепокоєні очі....

80 років.....

Скільки ж ще чекати маєш, Батьку Тарасе, щоб твої діти виконали твій величній наказ, ту передсмертну волю останню, що не можуть, не сміють не виконати її живі, бо ж остання воля батьківська є непорушним законом для його дітей.....

В. Старий.

СЛОВА Й ДІЛА.

Большевицькі агітатори влучно оперують тими своїми декларативними гаслами, що мають свідчити про райські умови життя під большевицькою владою. Національна свобода, політична незалежність, суверенність народу на своїй землі, — такі гарні слова подибумо в большевицьких договірних актах з переможеними народами.

Річеве значіння колишніх декларативних обіцянок ґрунтовно забуто, і ніхто їм у большевицькій сатрапії не надає найменшого кредиту. Проте призабуті й занедбані гасла про свободу народів совітського союзу не викреслюються з большевицьких актів і не зникають з обороту большевицької словесности; большевики ще й досі примушують горожан свого рая, знущаючись над їх сумлінням та терпеливістю, вислухувати ту словесність та все так само експортують її на вні — для

чести й слави большевицького ладу. Се примушує придивитись до змісту большевицьких декларацій, зупинитись над тим, оскільки вони відповідають самій природі большевицької доктрини та хоч побіжно глянути, як тим декларативним большевицьким гаслам відповідає фактична дійсність комуністичного раю.

Червоний професор-юрист Е. Енгель, використовуючи термінологію большевицьких договорних актів з окупованими країнами, так малює взаємовідносини совітських республік: «Договорні чи союзні радянські республіки становлять самостійні часті своєрідного федеративного об'єднання, в осередку якого стоїть Р.С.Ф.С.Р. Часті ці до лютневої революції входили в склад російської імперії, як підлеглі, пригноблені та експloatовані пануючими класами пануючої національності області й колонії. Після лютневої революції ці часті, механічно увільнені від політичного й національного гніту завдяки розвалу імперського правительственного апарату, почали розправляти своє увільнене пліо, готовлячись до самостійного національного існування.... Лише після лютневої революції ці області дістали можливість цілковитого національного самоозначення — самоозначення аж до державного одділення. Ставши незалежними як національні радянські республіки, вони, натурально, опинилися в однакових із світовим осередком комуністичної революції, Р.С.Ф.С.Р., умовах міжнароднього існування» («Основы советской конституции», 215).

Тут бачимо і самоозначення аж до державного одділення, і державну незалежність і повноправне міжнароднє становище, — все, що офіційно декларується в договорних умовах большевицької Московщини (РСФСР) з іншими національними країнами. Чого б, здавалося, кращого бажати? Та лише треба те мати на увазі, що всі ті пишні обіцянки не відповідають самим засадам комуністичної доктрини що-до національності і держави, отже декларація та уявляє з себе вексель, по якому з гори не думають платити.

Перш за все що-до національності.

В § 49 комуністичного маніфесту категорично зазначено, що «пролетарій не має батьківщини». Російські комуністи ідуть послідовно в цьому напрямі, і, коли в своїй декларативних заявах мусять збочувати з цього засадничого шляху, то в тих випадках, коли вони говорять для себе самих, думки їх треба вважати за справжній вияв комуністичної ідеології. З цього погляду дуже характерний матеріал подають проекти совітської конституції, де висловлено ті засадничі погляди, що стали основою чинної конституції совітського союзу. В докладі М. Рейснера про основи конституції Р.С.Ф.С.Р. читаємо, що «на основі національного принципу можна говорити лише про культурне самовизначення націй, але ніяк не про політичне. Для соціалістичної держави національна засада має ще менше значіння, з політичного погляду, ніж для буржуазно-демократичної, бо тут за основу стають форми економічного устрою республіки на засадах соціалістичної господарської продукції, обміну та споживання, і таким чином, на перший план виступають навіть не державні установи, а економічні організації» (Проф. Г. Гурвич. История советской конституции, 130). Другий большевицький юрист Д. Ма-

геровський («Союз ССР») визначає роллю національної засади в структурі большевицького державного тіла таким чином, що «національний принцип значить одступання од принципу економічної централізації під впливом національних моментів»; але «принцип диктатури пролетаріату превалює над національністю», так само як і «класове представництво має першенство над представництвом національним».

Отже момент національний в ідеології большевицькій не має позитивного значіння, бо як каже вже згадуваний комуністичний автор Рейснер, «в комуністичній чи соціалістичній республіці зовсім немає національної державности» (Г. Гурвич, 132).

Навіть більше, — момент національний має в комуністичній інтернаціональній ідеології значіння просто негативне, оскільки він збиває думку мас з єдиного шляху та од одної цілі; — коли-ж комуністи звертаються до національного знаряддя, то їх вимушують до того вимоги певної тактики. Це найбільше позначилося на VII з'їзді партії КПБУ в Харькові (1923 р.), де дуже одверто було висловлено засади большевицької «українізації» України. Ті погляди, що тут висловлювалися тим більшої уваги заслуговують, що належить таким велерибам большевицького світу, як Троцький, Раковський, Фрунзе. Всі вони в один голос мотивували національні уступки коначною необхідністю, що повстає із факта смертельної небезпеки для большевиків з огляду на цілковиту ізоляцію незначного по кількості большевицького елементу з походження московського, серед національно чужого моря буржуазно настроєного українського селянства. *). Отже, всі і ті уступки — лише тактика, вимушена непореможніми обставинами.

В коначних своїх завданнях ця тактика в справі національній мала, як висловлювався Ленін, роздмухавши революційний рух, після того з'єднати робочу масу всіх націй в робочі організації — проти всякого буржуазного націоналізму. Тому ясно, що найбільш послідовні та менш гнучкі большевики, як голова першого українського больше-

*) Троцький, навівши застережливий голос Леніна, що не слід в національній справі «допускати помилок, які можуть мати смертельний характер», додає від себе, «що велика небезпека криється в тому, що на Україні партія в переважній більшості складається з мійських робітників, лише з домішкою селянства, а мійський робітник тут — в значній більшості не українець». Раковський, зазначивши, що в большевицькій партії на Україні — українців всього несповна четвертина, так само звертає увагу на небезпеку такої національної ізоляції керуючої партії. «Яким чином, — питає він, — пролетаріат на Україні, що становить лише кілька відсотків всього населення, зможе керувати селом, коли він серед комуністичної партії не має досить людей, що знають мову села. Коли ми чекатимемо природної українізації нашої партії, то я боюся, що політичні події можуть випередити цей процес, і що ми можемо опанитися без можливости керування українським селянством». Фрунзе, зазначивши що національне питання це — витвір капіталізму, з жалем констатує, що в цім питанні большевизм мусить поробити уступки неросійським націям в союзній конституції. «При обговоренні питання про форми наших державних взаємовідносин, — казав він, — ми повинні виходити із становища як найбільшої єдності (максимальної централізації), але поки що мусиме до певної міри роз'єднуватися, поки загальна світова ситуація або нагромадження каштану у нас не дозволить нам рушити далій по шляху централізації».

вицького правительства Пятаков, рішуче висловлюються проти права націй на самовизначіння та проти самовизначіння трудових мас кожної нації. Тому російські більшовики «розпустили» навіть більшовицьку ж партію УКП — лише через те, що в ній досить виразно позначалися національні настрої, і замінили її урядово призначеною на Україні партією КПБУ — в значній більшості що до свого національного складу неукраїнською (на недавньому IX з'їзді цієї партії наприкінці 1925 року констатовалося, як велике досягнення, що центральний комітет партії з'українізовано до 35 проц, а загальне число українців в партії досягло аж 40 проц).

Як доктрина в основі своїй інтернаціональна, більшовизм може національну ідею лише негувати та одкидати. Більшовизм російський (московський) має ще до того рису специфічну, звязану з психологією національної нетерпимости. Одкидаючи національні форми та національні домагання чужих націй, російські більшовики не лише не одмовляються од власних національних форм та не простують до форм інтернаціональних (напр. що до мови не вживають есперанто чи міжнародної французької мови), а вперто навязують свої національні форми і перш за все російську мову іншим не-московським народам. Як вже згадувалося, вимги тактики примушують їх сходити з цього натурального шляху; напр., на Україні дуже галасливо оголошується загальна українізація. Але те робиться лише для людського ока, для певної зовнішньої маніфестації, і та уславлена українізація послідовно оголошується вже кілька разів на протязі останніх літ і остільки має практичного значіння, що по українських великих містах до 75 проц. службового комуністичного апарату — походження московського та жидівського — і надалій безборонно вживає «інтернаціональної», «общепонятної» російської мови, а ще не давно ми читали, як секретарь ВЦИКА ганив український комуністичний уряд за те, що він завів примусову передплату на український урядовий часопис, — саме за те, що це орган на мові українській. Отже російські так звані «інтернаціоналісти» не лише твердо додержують на Україні московської мови, але й завзято тут обороняють старі її упривілейовані позиції, — незгірше як це робили старі агенти колишнього обрусенія. Таке становище примусило ще два роки тому болгарського румуна Х. Раковського констатувати, що на Україні продовжується «диктатура російської культури». Як бачимо, з погляду свого інтернаціоналізму російські більшовики *de facto* не пішли далій світогляду тих московських купчих, які були переконані, що «все святе говорили по руски». Формальний, декларативний інтернаціоналізм фактично став за зброю старого «обрусенія». Московську диктатуру на Україні більшовики навіть нічим не прикривають, а навіть підносять її за національну честь для українців; на останньому з'їзді керуючої партії КПБУ в Харькові генеральний секретарь цієї, так би мовити, української партії Каганович (!) подав класичний що до цього приклад: «Нам докоряють, — каже цей, як рекомендує його конференції сам. т. Калінін, «тепер теж українць і патріот», — за те, що нами керує Москва. Так, товариші, я гадаю, що кожний честний українець, не тільки член партії, але й безпартійний

скаже, що бути під керівництвом червоної Москви — це найбільша честь для честного робітника». (Цитую за «Ділом», ч. 284).

Так само негативно трактує російський більшевизм і засаду державности, виявляючи тим свою залежність від ідей французького синдикалізму. Це особливо позначається так само в матеріалах, які виготовили більшевицькі ідеологи для проєкту совітської конституції. Совітська республіка визначається тут як вільна спілка працюючих. Всі автори матеріалів перейняті думкою, що основним елементом совітської федерації стають не територіяльні чи національні одиниці, а професійні об'єднання. Г. Гурвич вважає «раду» за класову робочу організацію, за професійний союз: «різниця між радами та професійними союзами, взагалі між радами та іншими робочими організаціями лише в тому, що ради — більш широка, повна форма робочої організації». Таким чином, з совітською системою необхідно зв'язується думка, що складовою частиною цієї системи мусить бути професійна організація. Ясно, що про ідею державности, як такої, тут немає і згадки, коли-ж більшевики говорять про союз держав та ще й самостійних і незалежних, то це лише тимчасові тактичні манівці, що мають привести до цілком іншої цілі. Тож цілком зрозуміло, коли в §2 Конституції Укр. Соц. Сов. Республіки читаємо, що зразу-ж після виконання завдань диктатури пролетаріату (а саме здійснення переходу від буржуазного ладу до соціалізму шляхом переведення соціалістичних реформ та систематичного придушення всіх контр-революційних замірів з боку можливих клас) «диктатура зникне, а слідом за нею, після остаточного формування майбутнього комуністичного ладу, — з а н е й д е р ж а в а , давши місце вільним формам співжиття, збудованого на основах організації загальної праці на загальну користь і братерської солідарності людей». Ця ідея — зникнення держави — послідовно виходить з утопії такого ідеального стану речей, що коли все населення в пролетарській державі стане трудовим, то замість адміністрування людьми настане адміністрування річима, і тоді за «переходовими ступіннями» революції настануть «переходові ступіні» умірання пролетарської держави (Ленін), бо не буде вже потреби в органах державного примусу.*).

Цей ідеал — справа дальшого, майбутнього часу, але своє засадниче трактування держави, як організації господарської, російський більшевизм прикладає на ділі вже тепер — до тієї форми, в якій організувалася більшевицька держава, до федерації. Згаданий вже М. Рейс-

*) «Если разделить все наши пародные комисариаты на группы: хозяйственные органы (производство и распределение) и органы принуждения (военное, внутренних дел и судебное), то вполне убедительным становится постепенное отмирание, атрофирование последних, и остаются лишь первые, т. е. директивное экономическое оркестром. Дело может дойти даже до «оркестра без дирижера», но к чему гадать о таких фокусах. Одно остается вне спора: государство а равно и право в классовом смысле, испаряется, умирает». (Н. Стучка, Учене о государстве и конституции РСФСР, 314-315).

нер визнає, що «наш федералізм це — не союз територіальних держав чи штатів, а федерація соціально-господарських організацій. Вона будується не на територіальних фетишах державної влади, а на реальних інтересах трудящих класів російської республіки». В формах політичних він рекомендує виходити з економічних інтересів, територія ж може бути фактором політичної організації лише остільки, оскільки вона стає осередком економічних інтересів населення в сфері продукції, обміну, споживання; з цього погляду який будь один шаблон в організації території падає, бо основною коміркою федеративного устрою в промисловій області буде один обсяг території, а в сільсько-господарській — другий, степова область дасть інший тип федерації, а гірський чи рибальський район — знов інший (Г. Гурвич, История советской конституции, 132-133, 142). Отже справа федерації цілком ясно трактується з погляду лише економічного, — моменти національно-державні тут свідомо і рішуче одкидаються.

О. Лотоцький.

(Кінець буде)

УКРАЇНСЬКИЙ МОНАРХІЗМ.

І. Про легітимістів. *)

А в тім, українські легітимісти відбули свято персоніфікації В часі — його перенесли з минулого на сучасність, територіально — з України на еміграційні центри. Персоніфіковано легітимую традицію в роді Скоропадських, а «ділчичим» **) «українським гетьманом-монархом» виголошено Павла Скоропадського.

Чому така честь випала на долю рода Скоропадських? В. Липинський пояснює: тому, що це не «фальшивий» гетьманський рід і його «походження спирається на документальних даних»; тому, що «тільки цей один гетьманський рід удержався до сьогоднішнього дня на відповідній висоті», себ-то, «задержав високе соціальне становище: звязки, культуру, врешті економічний добробут»; тому, що «тільки йому Бог дав стільки можности й сили, щоб у 1918 р. нашу державну, і свою родову, гетьманську традицію відновити». «Отже тільки цей один рід може персоніфікувати українську монархічну традиційну гетьманську ідею» ***). Правда, існує ще один, так само не «фальшивий» геть-

*) Див. ч. 12.

**) На місці легітимістів я б не вживав слова: д і д ч н и й, прикладаючи його до гетьмана-монарха. Слово — ділч, ділчичий — на Україні вживають у значінню — поміщик, поміщицький, — і я боюсь, що селяне, прочувши про ділчичного монарха, будуть говорити про нового поміщицького царя. М. Сл.

***) Слова: монарх, гетьман, рід, навіть ідею, коли вона гетьманська, — В. Липинський пише з великих літер. Хай мені дарують легітимісти, але я не відчуваю великої пошани до цих слів і тому пишу їх з літер маленьких. М. Сл.

манський рід, що «задержав» і т. и., — це Розумовські, але вони «цілком онімечені, на Україні не жили», і тому їх знято з обрахунку гетьманських легітимних кандидатур.

Не вступаюся за Розумовських, хоч мені й не зовсім зрозуміле, чому знімечена людина гірша за людину зросійщену, бо будь що будь в очах українського легітиміста, сучасні Розумовські мусіли б мати над Скоропадськими хоч би вже ту перевагу, що вони — нащадки справжнього гетьмана, в той час, як сучасні Скоропадські мають своїм предком не самого гетьмана, а всього тільки гетьманського брата.

Але повернуся до Скоропадських. Джерелом, звідки пливе уся легітимна українська традиція, В. Липинський зазначає гетьмана Івана Скоропадського (1708-1722), аполітично звучи його «поляльним, розважним, твердим консерватистом». Здивувався б небіжчик-гетьман, прочитавши через двіста літ після своєї смерти такі слова про себе, бо за життя він чув інші, а саме: «Іуда, зрадник, нездара» то-що, як це наводить сам його апологет. Не був він Іудою, тяжко його звати й зрадником. Просто був раніше «мазепинцем», а потім «см'янивль в'яхи», як то зробили багато людей з тодішньої «малоросійської» старшини. Тому міг він стати гетьманом, тому й на гетьманстві до смерти утримався. Але не снилося небіжчикові, — не снилося навіть це і його честолюбній дружині, — що на його чолі засіяв «маєстат» легітимності такої сили, що перейшов і на нащадків його звичайнісенського брата Василя Скоропадського. Рід цього Скоропадського рішуче нічим не означився в українській історії; тільки одна з тіток бувшого гетьмана Павла Скоропадського визначилася, як українофілка, подарувавши 1873 році 8.000 карб. на засновання «Г-ва Імени Шевченка» у Львові.*). Таких роців, споріднених з колишніми гетьманами на лівобережній Україні було скільки хочеш; досить згадати хоч би те, скільки з'вилось справедливих нащадків Полуботка, коли промайнула чутка про його спадщину в англійському банку, чи десь інде. Ніякого «маєстату» ніхто не спостерігав на чолі нащадків Василя Скоропадського, не спостерігали його вони й самі.

У квітні 1918 року на Україні стався переворот: німці розігнали Центральну Раду, а хлібороби-власники та хлібороби-демократи проголосили гетьманом Павла Скоропадського. Аби не вдаватися у розважання можливих контроверз, припускаю, що все склалося так, як про це розповів сам новий гетьман у своїх споминах **). З його оповідання видно, що хлібороби, обираючи його, бачили в ньому вождя, що встиг вже зговоритися з німцями і може їх вивести з тої сліпої вулички, куди, як їм це здавалось, завела Україну Центральна Рада. Не було й мови про обрання спадщинного монарха, не було сказано навіть про доживотність, і сам гетьман у споминах своїх виправдує перед українцями себе тим, що коли б він не прийняв обрання, то «німці, кілька тижнів пізніше, завели б на Україні звичайне генерал-губернаторство..., оперте на загальних основах окупації». Без сумніву, — го-

*) Див. ст. Д. Д-ка в «Хліборобській Україні», книжка V.

**). Див. «Хліборобська Україна», книжка V.

ворю це від себе, — в настроях хліборобів грав певну роль і той факт, що один із Скоропадських був уже гетьманом, що сам Павло Скоропадський був командиром першого Українського Корпусу за часів революції, що він дбав про організацію Вільного Козацтва; зробили, мабуть, своє діло і приємні властивості цієї людини і його персональна бездоганність. Але цього ще дуже мало, щоб вкрити «маєстатом» його особу та закласти на цьому легітимну традицію, як то робить В. Липинський.

Міг би гетьман придбати «маєстат» за час свого гетьманування, але цього «не дав йому Бог», як він пише в акті свого зречення. Менше за все нагадував він основоположника династії. Добрий генерал і приємна людина, він був позбавлений яких будь адміністративних та організаторських здібностей в широкому масштабі; він не мав за собою політичного й громадського виховання, а та крихта цього виховання, що в нього була, була не українською. Тому й час його гетьманування — це помилки, нагромаджені на помилки. За ним була певна, значна частина селянства — він одкинув її, сперся на «Протофіс» і нічого не зробив для того, аби припинити так звані «карні експедиції». Його земельна політика зробила його владу такою ненавистною для селянства, що половина його виборців, хліборобів-демократів, оружною рукою боролася проти нього в рядах республіканських військ.

Так само эле орієнтувався гетьман і в міжнародній ситуації. Самостійної дороги в цих справах не мав, і коли впали німці, він з видатною незграбністю переорієнтувався на антанту, кинувшись для того в обійми федерації*). Того самого дня, як було підписано цього акта, почалося повстання, Київ було оточено, і через місяць гетьман підписав акт свого неповоротного зречення.

Різно можна цінувати гетьманський період української революції. Я, наприклад, гадаю, що це була остання спроба колишньої Росії затримати за собою Україну, надавши їй на де-який час невинні федеративні зовнішні ознаки; спроба ця повторена зараз большевиками, що змагаються досягти тої самої мети шляхом «українізації» України. Щож до В. Липинського, то він багато пише і часто повертається до тієї теми, що гетьманський період буд єдиним періодом за революцію, коли Україна була державою, маючи всі елементи й ознаки само-

*) Марно В. Липинський змагається виправдати цей акт гетьмана. Він пише: «в 1918 році правно суверенна і посідаюча свою власну правлячу верству, отже, фактично існуюча Україна проголосувє в своїй столиці Києві «федерацію» з фактично ще неіснуючою, протибольшевицькою Росією». Тому «політична перевага могла була остатися за Україною». Тяжко помиляється В. Липинський. Його тоді в Києві не було, і він на знає, що і як сталося. Антибольшевицька Росія тоді була і існувала вона в самому Києві у вигляді двохсот тисяч не «помосковлених», а справжніх російських офіцерів. Федеративний місяць у Києві означився башибузуцькою політикою цієї Росії до всього, що мало самі певніні ознаки українства. Рвали портрети Шевченка, топтали ногами українські прапори, закривали культурні інституції, били й садовили до тюрем людей, що говорили «собачою мовою»; навіть самого гетьмана згадували не инакше, як у супроводі тих російських слів, що в друку з'являтися не можуть. Де вже тут було до політичної переваги! М. Ст.

стійного державного існування. Твердження марне й невірне. Держава з її елементами та ознаками була й до гетьмана, за часів Центральної Ради, і після нього, за час Директорії. Усі три уряди впали кожний з інших причин, але тільки гетьманська влада несе на собі одіум зречення од української державної самостійности. До того ж, це зречення було добровільним.

На такому фундаменті годі будувати і яку-будь легітимну традицію. Немає трона й монархії, немає монарха, нема чого персоніфікувати, нема навіть і особи, на яку можна було б покласти персоніфікований «маєстат». Бо ж гетьман політично вмер тої ж хвили, як оголосив федерацію, а хреста на своїй політичній могилі поставив сам, підписавши згаданий вище акт зречення*).

М. Славинський.

ПІСЛЯ КОНФЕРЕНЦІЇ К. П. Б. У.

Закінчилася 9-та конференція організацій комуністичної партії на Україні. Конференція відбулася згідно з установленим ритуалом. Співали, де належить, положене число разів «Інтернаціонал». Кричали, де треба, «ура». З належною дозою ентузіазму і захоплення вітали московських комуністичних достойників, що зволили своєю присутністю «ошасливити» український з'їзд і самого Калініна в тому числі. Приняли зазначену кількість резолюцій, в яких стверджується, що, мовляв, «все мається гаразд», що, не зважаючи на все, світ йде до комунізму. Словом все було так, як мусіло бути згідно з офіційно встановленим і ухваленим зразком.

Про це все не будемо говорити. Ота офіціалщина повторюється що року; вона встигла набути всі ознаки щоденщини й обивательщини, зробитися безмежно нудною й сірою.

Спинимось на другому — на тих ознаках життя й невідробленої дійсности, яким пошастило втиснутися у високо-офіціальну атмосферу конференції, та на окремих, несподівано щирих, заявах делегатів конференції.

«Все мається гаразд», — такий офіціальний тон конференції. Згідно з заявою генерального секретаря К.П.Б.У. Кагановича, партія будує українську державність, а т. Кагановичеві треба вірити, бо він, як рекомендує його конференції «всесоюзний староста» Калінін, «тепер теж українець і патріот не менший, як хто з вас**»).

*) До речі, що до акту зречення. В. Липинський обминає його, С. Шемет за нього мовчить, начеб то нічого в дійсності не було. Мушу нагадати легітимістам, що це безперечний факт, «його же не преїдеши». Я та небіжчик П. Стебницький були свідками того, як гетьман підписував своє зречення; воно було розпубліковане, на основі його Директорія набула за кордоном державну спадщину, а до того й самий документ, оскільки мені відомо, ще не затратився. Чому мовчать про нього легітимісти? М. Сл.

**) Всі цитати з справоздання про конференцію, уміщеного в Харківських «Вістях».

А як виглядає ця українська держава в світлі фактів.

«Ви знаєте» — зазначає секретар Ц.К. Клименко — «що ми з 1 січня повинні перейти на українську мову. В справі українізації співробітників радянського апарату певні досягнення ми маємо.

«1924 року ми українізували радянський апарат на 30 проц., а в жовтні ми довели до 52 проц. в центрі; в округах — 60 проц. Відсоток українізованих партійців в радянському апараті збільшився з 18 проц. до 40 проц. Нам особливо по де-яким районам, напевне, буде тяжкувато працювати після 1-го січня. Тому комуністам слід підтягнутися, повинно нашому партійному апаратові почати енергійно роботу видвиження українців».

Рабічев (Одеса) стверджує: «значні кола нашої партійної маси ще не цілком засвоїли значіння і характер нашої національної політики. Я гадаю, що це нерозуміння є серйозною гальмою в справі здійснення українізації, як і особливо в роботі серед національних меншостей. Доводиться ствердити поголовну неписьменність та малописьменність серед широких трудящих мас нацменшостей. Літератури на мовах нацменшостей видається дуже мало».

Як бачимо, — та українська «держава», про яку з цілком неукраїнським апломбом заявляє «теж українець і патріот» т. Каганович, є дуже проблематичною. А як на те творення української «держави» реагують маси, — видно з заяви робітників на мітингу в одному з харківських заводів, про яку згадував Калінін на конференції: «Ви скрізь будете заводи, а про нашу бідну Україну забуваєте».

Так не гаразд стоїть справа з українською «державою» т. Кагановича. Але що українська держава для К.П.б.У.? Може гаразд стоять справи для партії, що до її впливу й значіння в державі, може гаразд стоять справи для тих безпосередніх цілів і завдань, які ставить собі партія?

Слово має т. Клименко. Він подає данні про вплив партії в державному апараті і функціонування того апарату; горішні частини державного апарату опановані комуністичною бюрократією. Серед відповідальних робітників українських наркоматів «зі взятих на обмін 279 робітників ми маємо комуністів 70,3 проц., позапартійних — 29,7 проц. І тут повинно відзначити, що переважний відсоток комуністів складають призначені в 1925 р. Слід відзначити також, що у згаданих категоріях робітників від варштату дуже мало, вони нараховуються тут одиницями. Переважну більшість, приблизно 72 проц. становлять службовці». Але чим нижче йти, тим гірше стоїть справа для комуністів. «Партійний стаж в загальній масі наших управителів заводами знизився» «Найтяжче для комуністів опанувати банківською справою...» «В кооперації справа стоїть дуже кепсько...» «Всі старі кооператори, що звили собі гніздо в інструкторському апараті кооперації, є ніхто інші, як колишні меньшевики та есери, що дуже часто заховують свою партійність...» «Мені дуже цікаво було знати, скільки у нас комуністів сидить за прилавками. Дуже маленький відсоток. Він настільки мізерний, що його навіть не хочеться оголошувати, приблизно 7-8 проц. Комуністи не хочуть йти за прила-

вок, комуністи хочуть керувати». «З 5.000 професорів — комуністів 330 чоловік; в київських вузах професорів-комуністів всього 5-6».

Це про вплив комуністів в державному апараті. А тепер про роботу того апарату. Продовжуємо цитувати того самого т. Клименка.

«Про місьради багато не скажемо. Працюють вони дуже кепсько». «Справжньої роботи не було». «Про сільради так само багато гарного сказати не можна. Оживлення роботи сільради ще не дало тих наслідків, що ми чекали». «Як правило сільрада в цілому не працює. Дуже часто працює сам лиш голова та сходи. Керівництво на сходах часто густо попадає до рук нечленів сільради». «Я гадаю, що наступна перевиборча кампанія сільрад ще більше зменшить відсоток незаможників в сільрадах».

Ми бачимо, що всі ці признання — мало втішні для комуністів. Як це могло статись, коли партія згідно даним конференції зроста на 50 тисяч членів і кандидатів і якістю поліпшилась.

Де-який матеріал що до внутрішнього становища і внутрішньої сили партії дають такі заяви і твердження:

Представник Ц.К.Р.К.П. Іялін свідчить: «значне число членів партії, що займають відповідальні посади, політично неграмотні»; «сільські ячейки не користуються належним авторитетом серед сільського населення».

Тотожні заяви робить член Ц.К.К.П.Б.У. Лебідь: «перевірка виявила політичну неграмотність великого числа перевірених комуністів». «Одно з ненормальних явищ в партії, виявлених перевіркою і роботою партколегії, це — піяцтво». «До ненормальних явищ належать також випадки порушення комуністичної етики, а саме — виконання релігійних обрядів членами партії, недбале відношення до своїх обов'язків, почасти марнотравство і т. д.».

Наведені нами уступи, заяви, і признання — це окремі риси, окремі штрихи на загальному оптимістичному тлі роботи конференції. Але видно, що вони — оті песимістичні рисочки — не позбавлені значіння навіть для оптимістично настроєних і певних себе панів сучасної ситуації. Песимістичні нотки вкралися навіть в резолюцію конференції. Пункт 19-ий її між иншим говорить:

«Затяжний хід міжнародної революції викликає в окремих членах партії втрату перспектив міжнародної революції. З одного боку на тлі того самого факту виникає песимізм і невіра в будівництво соціалізму в одній країні і недооцінка успіху цього будівництва в С.С.С.Р. З цим стоїть в зв'язку кваліфікація нашої промисловости, як державного капіталізму, а не як соціалістичної, панічний страх перед тими елементами капіталізму, які ми дозволяємо під суворим державним контролем, і зв'язані з цим міркування про перетворення партії тощо, перебільшення ролі і значіння глитайства в сучасному радянському селі — тенденція легковажати ролю кооперації, підміна активного притягнення середняка до радвллади на політику так званої нейтралізації. З другого боку є ухил в бік недооцінки небезпеки, що виходять від глитая і нелмана. На Україні в партійних колах ще доводиться рахуватись з пережитками національного шовінізму російського, українського і т. д.».

Цю резолюцію зрєдаговано офіційальною комуністичною мовою, навмисне заплутаною; перекладаючи її на більш зрозумілу, можна ствердити, що в рядах керуючої партії не все гаразд: шириться зневірря, й песимізм, наростає скепсис що до тих завданнів, які ставила собі партія за часів революції; йде далі процес розкладу, шукання шляхів і способів, як примирити домагання революційної утопії з невблаганними вимогами життя, наростає панічний страх перед тим невмолимим суровим Богом — реальною дійсністю.

Не віримо в те, щоби ці процеси шукань були творчими процесами; в партії, яка одірвана од класів, в партії, яка являється товариством взаємного забезпечення тих, що стоять біля влади—такі процеси можуть бути тільки процесами розкладу.

Теперішня конференція фіксує ще один етап розкладу партії, ще один етап того процесу, що для нього художник, якому його художне чуття не дозволило сказати неправду, знайшов свою формулу: «Йшла глибока сіра осінь по сірих заулках республіки...».

В. Садоський.

КОМУНІСТИЧНІ НАХВАЛКИ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ЦЕРКВИ.

Харківський «Комуніст» з 25 листопаду 1925 року містить загрозу замітку на адресу української автокефальної церкви. Як інформує «Комуніст» автокефальна церква має значний вплив на Україні, особливо Правобережній, де «Комуніст» начисляє по-над 1400 парафій. Відомо, що компартія підозріло дивиться на всякий громадський рух, який не залежить од директив і субсидій московської казни. А тут ще рух української національної церкви. Автокефальний рух це «неполітична політика», бо своєю релігійною пропагандою українська церква визволяє віруючих од впливу чорносотенної Тихонової та большевицької живої церкви. Московським окупантам немила самостійність навіть у справах спасення душі, вони вважають, що й причастя й сповідь — все повинні контролювати відповідні секції комінтерну.

Через те «Комуніст» вишукує «состав преступления» в різних заявах і промовах діячів української автокефальної церкви. Насамперед «Комуніст» доказує статистичним методом, що керуючий склад української автокефальної церкви має 70 проц. (яка точність) «із армії Петлюри». Цим дано сигнал для Г П У (saveant consules!), яке може зараз же почати чистку української автокефальної церкви.

В вину українській автокефальній церкві ставить «Комуніст» ще й те, що в ній визначну роль грає Володимир Чеховський, «бувший петлюрівський прем'єр». Окрім того перед окупантським кодом провінувалились ті діячі автокефальної церкви, які заявляли, що «автокефальний рух є не тільки церковний, але й громадсько-політичний» (Товкач). Злочином вважає «Комуніст» одне місце в промові харківського єпископа Ярошенка, який згадав про політичну роль української національної церкви за доби козацької:

«В старовину — казав еп. Ярошенко, — козацтво завжди скупчувалося коло церкви і з зброєю в руках під її керівництвом виступало в оборону своїх національних прав».

«Комуніст» хотів би, щоб українці зовсім забули свою історію, в якій дуже часто церковна організація ставала спільно з державною владою за незалежність України. Згадати хоч би митрополита Іосифа Нелюбовича-Тукальського, який серед страшної руїни разом з «останнім козаком» гетьманом Дорошенком відсижувався в Чигрині від ворогів і, як голова православної церкви, дав благословення на союз з турками, аби урятувати самостійність України.

Але на злодієві шапка горить. Слова: «з зброєю в руках» та «в обороні національних прав» «Комуніст», орган окупаційної влади, прийняв на свою адресу і через те, розгнівавшись, почав грозити українській церкві бичами і скорпіонами.

«Комуністові» не до впадоби і закордонна діяльність української автокефальної церкви, він обвинувачує у всіх смертних протисовітських гріхах архієпископа Теодоровича в Америці. Не подобається большевикам і те, що автокефальна церква має своїх представників у західній Європі.

Для боротьби з аполітичною, хоч тим не менше національною українською церквою большевики уживають тієї самої тактики, що й до старої Тихонової церкви: внутрішній розкол. Під крилом у Г. П. У. утворилася вже й для української автокефальної церкви опозиція під іменем «діяльної христової церкви», яка наміряється примирити большевизм із християнством. Ця «христова церква» звичайним способом обвинувачує автокефальну церкву в буржуазності, в «петлюровстві» і т. д.

І цей лемент «христоцерковців», які знають, що творять, виконуючи волю тих, кому служать, ніби підбиває Г. П. У. постаратися й собі виконати свою «повинність».

Але чи дасть це московським окупантам яку користь? Сумніваємося. Не можна поліційними репресіями задавити того руху, в якому об'єднані мільйони. Репресії можуть дати тільки мучеників, що страждали за віру від іноплеменників.

А відомо, що мертві мученики бувають для влади страшніші, ніж живі активні противники.

А. Цепурий.

ЛИСТИ З ВАРШАВИ.

З життя української колонії.

Останні дні принесли для нашої варшавської колонії приємну несподіванку, якою було заснування драматичного товариства при українському клубі.

Молоде драматичне т-во вже встигло збудувати в клубовій салі

сцену, набути потрібне майно й бутафорію й дати свою першу виставу: «Ой, не ходи Грицю», яку 27 грудня ц. р. мала можливість бачити наша колонія.

Український клуб у Варшаві, заснований ще в грудні 1924 р., серед наших місцевих організацій займає досить поважне місце.

За короткий час свого існування дав він вже багато корисної розваги й приємних хвилин відпочинку й забуття для своїх членів. І не тільки для членів, бо його двері завжди було відчинено і для гостей, які мали можливість тут разом з нами згадати ту чи іншу сторінку нашої історії, слухати українську пісню й музику, милуватися красою українського танку.

З цього, як бачимо, випливає й другий бік діяльності клубу: пропаганда й ознайомлення неукраїнських кол з нашим життям на чужині, з нашим культурно-національним дорібком і з нашими державними стремліннями.

Скромно, але з художнім смаком удекорована саля й кімнати клубу (це завдячує він праці гуртка малярів при місцевій студентській громаді), сімейний характер вечірок, тепла й затишна атмосфера викликали завжди здивовання у тих, хто перший раз перебував в помешканню клубу, і сприяли до того, що стежка до нього не забувалася так швидко в пам'яті.

Підчас вечірок у клубі функціонує кіоск з українськими книжками, влаштований стараннями видавничого т-ва ім. Б. Грінченка, який всякими способами старається «знайти» для української книжки читача. Мабуть чи не найбільшим ворогом кіоску є клубовий буфет.

Серед рефератів, які читалися в клубі, слід одмітити такі: проф В. Заїкина — «Сучасна українська література», два реферати покійного О. Саліковського — «Гетьман Павло Скоропадський і Директорія». п. Щенсного — «Планета Марс» і п. Баласа — «Електрофікація України». А позатим: урочисте святкування 200-літніх роковин смерти гетьмана П. Полуботка, Академія з нагоди 7-ої річниці проголошення незалежності України, Шевченковське свято, 18 ріжних забав і вечірок, два концерти українських колядок та інше. Це є те найголовніше, що спромігся дати укр. клуб у Варшаві місцевій укр. колонії.

Слід згадати, що з помешкання клубу в разі потреби користаються і інші наші організації. Тут святкувала студентська громада четверту річницю свого існування, тут дала вона де-кільки своїх концертів-вечірок, тут т-во жінок-українок влаштовувало свої вечірки й концерти, бажаючи збільшити свої допомогіві фонди.

До правління клубу в сучасний мент належать: п. п. Руткевич — голова, Г. Драченко, Ф. Вишнівський, П. Щенсна, Б. Манкевич, та І. Карнаухів — члени.

Живішим темпом пішло рівно ж і життя союзу укр. студентів-емігрантів у Польщі і місцевої нашої студентської громади.

Недавно обрана управа союзу (М. Лівницький — голова, — О. Пирогова, М. Ермолаїв, Е. Чехович та С. Киричок — члени) енергійно провадить працю в напрямку належної репрезентації союзу на зовні і уможливлення закінчення студій членам союзу й громади.

В придбанню матеріяльних засобів багато помагає Укр. Центр. Комітет в Польщі з М. Ковальським на чолі.

Протягом біжучого семестру варшавська студентська громада улаштувала один концерт-вечірку для ширшого загалу нашого й польського громадянства і Андрієвські вечорниці для членів союзу.

Що суботи збираються члени громади на товариські вечірки, які в житті громади охрещено «суботниками»; здебільшого на них відчитуються реферати, з котрих належить відмітити проф. Заїкіна — «На світанку укр. культури й державности», п. К. Баласа — «Нові течії в електротехниці» і п. Б. Манкевича — «Перший гетьмана Богдана Хмельницького полк на початку нашої визвольної боротьби».

Останній реферат і «суботник» було присвячено пам'яті нежданого українського козака.

Заслугоує на увагу впровадження в громаді обов'язкового «дня праці для громади», який ставиться в обов'язок кожному з її членів.

Цей «день праці» особливо придасться для управи громади в недалекій будучині, коли влаштуватиме вона свій традиційний репрезентаційний концерт-баль для Варшави, як рівнож і широку академію з нагоди 5-ої річниці існування Союзу укр. студентів емігрантів в Польщі, яка наближається і до якої вже ведеться підготовчу працю.

І. Ліповецький.

· 29. XII. 25 р.

Хроніка.

З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ.

З ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК.

— В комісії Заходо та Американо-знавства Української Академії Наук 7 грудня улаштовано було прилюдне засідання, на якому було прочитано доклада М. В. Шарлеманя: «Національні парки та пам'ятники природи Сполучених Держав Америки та Канади». В тій же комісії 13 грудня відбувся доклад С. Савченка про нову французьку поезію, після якого українські поети: О. Бурхард, М. Драйхмара, М. Зеров, М. Рильський, М. Терещенко і П. Филипович читали свої переклади з французьких поетів.

— В комісії для дослідів над громадськими течіями на Україні 7 грудня відбулося зібрання з докладом М. Павлуценка «Куліш на заслання у Тулі» і Л. Добровольського «До першої ідеології Драгоманова».

— В етнографічній комісії 11 грудня відбулося засідання з докладом В. Петрова на тему «Куліш — кутурянином 1853-1 р. р.».

— В культурній комісії «місцком у» 6 грудня відбувся диспут на тему про сучасний український театр. Доповідь про театр зробив Ю. Меженко; в дискусіях взяло участь чимало прихильників і знавців театрального мистецтва. На референта большевицької газети п. Березу-Кудрицького дискусії зробили тяжке враження: «хотілось запитати, що це — дискусія серед громадських діячів з поля української культури на 8 рік революції, чи засідання секції якоїсь провінційальної «Провсвіта» часів 1918-1919 рр.». В чому річ? — запитає читач. Відповідь

проста: живе театральне мистецтво в постаті «Березоля» і творчи його Леся Курбаса підлягло критиці, причому виявилось, що «такий глибокий розрив поміж художньою та громадською ідеологією більшості залі, що дуже трудно знайти спільну мову, аби договоритися до самих елементарних річей». Це заявив Курбас, закидуючи аудиторії, що в неї «нема розуміння, що таме дівий театр». Опоненти проте думають, що «Березиль» л'є воду на колеса русифікації (Дорошневич), що цей театр себе «обікрав, відкинувши психологізм» (Гисиль), що він «не робить зборів», тоді як «Саксаганський робить» (Могильський) і що «радіус у нього не той» і що треба йому йти «пазад за старим побутом та історичними перспективами» (М. Левицький — артільний батько, чю репліку аудиторія зустріла гучними оплесками). Коротко кажучи, «Березиль» стоїть осторонь од дійсного життя і його мистецьких інтересів, не дивлячись на ідеологічно-художній шукання його керівника і матеріальну допомогу з боку совітів. Не дивно, що референт «Пролетар. Правда» (ч. 283 з 10. XII) робить «грізні висловки» з диспуту: зводяться вони до визнання банкруцтва т. зв. «живого мистецтва» з обсягу укр. театру? Вину за це банкруцтво рецензент большевицької газети перекладає на «передову укр. інтелігенцію, від думок якої в великій мірі залежить, особливо в справі культури, погляди її смаки робітничої маси».

Зауваження цікаве і як для большевицької газети сретичче. Але... гвалтом мислим не зробилися ніколи.

— Вийшла з друку цікава праця «Матеріяли до сільсько-господарської бібліографії України» — зібрані акад. П. Тутковським (доведено до 1916 р. — Матеріяли

після 1917 р. збірає Бібліографічне Бюро Сільсько-Господарського Наукового Комітету України).

— 8 річниця Художнього Інституту в Києві святкувалася 5 грудня м. р. Інститут це колишня Академія Мистецтв, заснована за часів української влади і зруйнована потім більшовиками. З великим трудом, не дивлячись на матеріальні злидини, дякуючи самовідданій праці професорського персоналу, Академія, переформована більшовиками в Інститут, зуміла як так проіснувати до нашого часу і виконувати свої завдання. Має вона тепер такі факультети: архітектурний, поліграфічний, малярський, скульптурний. В проекті — утворення факультетів текстильного та деревообробочного. На чолі Академії стоїть тепер д. Врона. З його промови під час 8 річниці Інституту видно, що «три чверти енергії Інституту йшло на боротьбу за поліпшення своєї матеріальної бази». («Пролет. Правда», ч. 281 з 7. XXII).

— Журнал «Музика», що його видавало Т-во ім. Леонтовича (розстріляного більшовиками) раз на місяць, має з нового року перетворитись в науково-популярний трьохмісячник. Одночасно товариство видаватиме двотижневик «Музагета» для ширшого круга читачів.

— Київська філія С.-Г. Наукового Комітету розпочинає видання пасічника місячника «Радянське пасічництво». Досі на всю Україну виходив один журнал і то в Прилуках — «Пасічник». Відні бджоли України! Не дивлячись на комунальний устрій свого життя (правда з монархічними рисами), вони тільки тепер дочекались уваги до себе.

— «Лабораторний метод». Про нього дуже багато і писалось і говорилось наркомпросом. Інакше кажучи, що, знищивши (на папері) інші «старі методи» викладання, запровадив декретом «лабораторний». Очевидна річ, що наркомпрос України Гринько,

Затонський, а тепер Шумський є Ряшко теж цей «метод» запровадили по українських ВУЗ-ах. А що з цих декретів вийшло на практиці, то про це ми довідемося з листа студента М.А. Лло в «Пролет. Правді» (ч. 283 з 10. XII) :

«Київський Інститут Народньої освіти (колишній університет) завів цей метод при відсутності умов (забезпечення лабораторій кількістю підручників та приладь) і через це, виявляється тепер, опинився без всяких методів». Єдиний метод, що його вживають на практиці, це — «зачоти», з тою тільки різницею, що раніш доводилося «давати зачоти раз на місяць», а «тепер за місяць 10-12 таких зачотів». Наслідки від такого методу такі: «здав частину за один місяць і забув, потім за другий, третій і т. д. Ясна річ, що від такого методу активності у студента не викликано». Виходить, що й тут після всіх «реформ» більшовики можуть сказати: «ви возвратися пєс на блевотины своя».

— Життя Української Автокефальної Православної Церкви. В лоні Української Автокефальної Православної Церкви відбуваються процеси, штучно викликані в цілях розбиття її єдності та підірвання того авторитету морального, що його вона почала здобувати в широких масах віруючих на Україні. Більшовики ужили усіх заходів для того, щоб внести розлам в Українську Церкву і тепер можуть похвалитися частковими успіхами. Як повідомляє київський кореспондент московської «Правди» (25. XI), від Української Автокефальної Церкви відколовся єпископ Тарнавський і заснував свою власну церкву під назвою: «Діяльно-Христова Церква». Місяць тому відбувся з'їзд Д. Х. Ц., в якому взяли участь кілька парафій автокефальної Церкви. Після з'їзду рада нової церкви видумала відозву, в якій між іншим заявляє, що «релігійне виховання повинно сприяти закріпленню того соціального устрою, який повстав завдяки спільним зусиллям робітників і селян». Коротко кажучи: нова

церква являється витвором большевицької інтриги і цілковито стає до послуг окупантської влади. Лаври різних московських живоцерковців та інших збаламучених авантюристів не дають видно спочою де-кому з єпископів автокефальної церкви, яка вже й виділила з поміж себе свого Красицького в особі Тарнавського, — що правда калібром меншого, але однаково готового до збаламучення церковного життя на Україні. Подаючи ці відомості за московською «Правдою», ми не можемо не висловити жалю з того, що й в Українській Автокефальній Церкві знайшовся свій «вовк в овечій шкурі», здатний за тридцять большевицьких срібляників продати інтереси національно-церковного об'єднання на Україні. Хай сумний випадок з збаламучених єпископом-авантюристом послужить пересторогою для керуючих кругів Автокефальної Церкви в обранню кандидатів на єпископа, — в справі, занадто відповідальній, щоби до неї ставитися легковажно, як нажалі це траплялося іноді в практиці харитопії українського єпископату.

— Згаданий вище кореспондент «Правди» не обмежується реєстрацією сесії Тарнавського з церквою. Він цілком на боці останнього і проти «автокефалістів», яких — всіх без винятку — бере під цілозріння, кваліфікуючи їх як «неблагонадєжних». Допис містить в собі формений донос на прихильників і проводирів «У. А. П. Ц.»: «управляючий орган тієї церкви (священники і інші,) складаються у 70 проц. з осіб, що служили в армії Петлюри». Не обмежуючися цією статистикою, кореспондент цитує навіть уступи з проповідей окремих благовістників і бачить в них страшену небезпеку для совітської влади. Ще більшу небезпеку убачає він в помезній «інспєнізації Хрестових мук», улаштованій автокефалістами в Києві 30 серпня м. р., — се-то тоді, коли кілька років тому «в 5 год. в полудне петлюровські війська залишили Київ. Збіг обставин отже цілком не випадковий», — робить висновок переліканий кореспондент. З усього видно, що кореспон-

дентія-донос — писалося або під диктат, голови Д. П. Х., або з початку до кінця була інспірована відданими совітській владі перекивчиками з Автокефальної Церкви.

— Робітничі клуби і протирелігійна пропаганда. «Протирелігійну пропаганду», пише якийсь Данилов в «Пролет. Правді» ч. 281, — «ми ставимо на почесне місце. Щож до цього часу робили клуби в цій галузі? На жаль, нічого. У кращому разі де-які об'явили запис до гуртка й ... годі». Чого ж більше треба, щоб одважитися від блюзнірської постанови XIII з'їзду компартії?

— Газетна статистика: на I листопаду м. р. на Україні видавалось всього 71 газета з тиражем загальним до 1 мільону. Як це мало: 71 газета для населення до 30.000.000 люду. Половина цих газет виходила в російській мові. Як це характерно для того шуму й гаму, що стинили большевики біля українізації. Протягом 1924 р. Держвиздат України випустив на укр. мові всього 5.788.000 книжок, а за 9 місяців 1925 р. — 12.231.800 примірників. Большевицька преса «Пролет. Правда», ч. 267) від цих цифр приходить «в раж» і визнає їх «печуваними». Справді, коли в минулому році навіть на кожного шостого чоловіка не припадало по одній книжці, то це цифри «печувані» своєю невідповідністю до культурних потреб люду.

— З промови Бухаріна. На XIV московській губерніяльній конференції Р. К. П. Бухарін — визначний теоретик російського комунізму — виголосив промову, в якій між иншим зауважив: «ми чудесно знаємо, що наша державна промисловість ще бідна, що вона хворіє на бюрократичні викривлення, що вона ще тримає робітничий клас на низькому рівні, що вона мало платить, що у нас гостро стоїть справа мешканьова, що до нас прибувають нові елементи робітничого класу, але жити їм ніде. Ми добре знаємо

браки нашої промисловости, але коли ми скажемо, що вона не є базою соціалізму, то тоді, коли б я прийшов до такого переконання, я вийшов би з партії і став проповідувати третю революцію проти сучасної совітської влади; бо коли тут немає соціалістичних елементів, коли це є база державного капіталізму, коли державні директори єть експлоататори, коли виявленням політичним всієї цієї механіки є наша політична влада, то тоді таку владу треба скинути» («Вестия», ч. 282 з 10 XII). Бухарін, звичайно, її по кінець свого життя не переконається в тому, що «соціалізм», який запроваджує комуністична партія, є державним капіталізмом в найгіршій формі його, але за Бухаріна цей висновок робить інші, в першу чергу отой самий робітничий клас, що його експлоатують «червої директори» згідно з директивами колективного Бухаріна.

— Вантажний рух на Дніпрі зменшився в порівнянню з довійськовими часами (1913 р.) в п'ятеро. Коли в 1913 р. по Дніпру перевозилося всього 24.000.000 пуд., (це дуже мало в порівнянню з таким же рухом по Волзі або Північній Двіні), то тепер ця цифра підупала до 5.000.000 пуд.

— Справа з трамвайним господарством в Харькові стоїть дуже зле, не дивлячись на всі «досягнення». Президія міської Ради ствердила 1 Грудня, що «зношені рейки, брак вагонів, зменшення шкороности (?) трамваїв примушують Комунгосп заявити про катастрофічний стан трамвайного господарства. Коли не буде вжито відповідних енергійних заходів в цій справі, Харьків може залишитися без трамвайного руху.» («Вісти», ч. 275). Це попередження не має значіння для членів укр. Совнаркому: вони мають авта. А обивателі? Він може й пішки ходити.

Під час відкриття у Харькові Всеукраїнської Контори Коомунального Банку виявилось з промови Булата, представника українського Совнаркому, що на Україні маєтьс 94.000

зруйнованих будинків, — все наслідки большевицького господарювання. («Вісти», ч. 270) Згадана контора є філією «Всесоюзного Банку», — сподіватися від неї особливої користи для відбудови зруйнованих будинків нема чого.

— «Безплатне навчання». Зрозуміло, що воно може бути тільки там, де панує «советская влада» з її турботами про освіту народа. Тому то Колефія Наркомосвіти і затвердила норми плати за навчання для профішкіл України на 1925-26 р.: «Повний розмір плати встановляється: для профішкіл музичних 120 карб. річно, для соціально-економичних — 72 карб., для медичних — 50 карб., індустриально-техничних — 36 карб., та для сільсько-господарських — 20 карб.» Злишка допускається тільки для робітників, селян і службовців — до 50 %. Плата за навчання вноситься по триместрам вперед не пізніше за 1 місяць від початку триместра. («Вісти», ч. 282). Одне слово: гроші на бочку, а тоді вже вчись.

— В Одесі заповнао жидівський пролетарський університет з відділами соціально-економичних та технічно-біологічних наук. На обох факультетах поки що маєтьс 100-120 слухачів. Хай тільки читач не дивується голосній назві «університет»: для вступу до нього вимагається: уміти читати й писати жидівською мовою та знати чотири правила арифметики. Мова викладів — жидівська.

— Жидівський політехнікум, що досі функціонував в Харькові, вирішено постановою Вдшої Житлової Комісії, перенести до Одеси. («Вісти», ч. 283). Офіційно не мотивується необхідністю «розгрузки» Харькова. В дійсності згадане рішення має звязок з планом жидівської колонізації півдня України.

— «Чорний ворон». Большевицька газета «Русскій Голос», у відділі: «Про совітській Росії», повідомляє з Катеринославу (добра Росія!) «Надзвичайна сесія окружного суду заслухала справу банди «Чорний ворон». Банда робила

озброєні нальоти на волісполком там палила діла. Бандитами було забито багато представників сільської влади. Суд присудив петлюрівця Удода, який стояв на чолі банди, дв розстрілу. Згідно розпорядженню Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету виконання присуду припинено. (Українтаг).

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ

— Республікансько-демократичний клуб. 21-го грудня 1925 року відбулися в Празі Установчі Збори Українського Республіканського-Демократичного Клубу. Має подібну інституцію, котра під вищеозначеним гаслом об'єднувала б співзвучні елементи празької української еміграції, було давно бажаним, особливо коли взяти на увагу, що в Празі немає в даний момент жадного об'єднуючого центру, котрий міг би дати якесь місце для зустрічі і обміну думок еміграції. Високі школи, наукові, професійні товариства — все це місце для праці, але місця для зустрічі і обміну думок ширших кругів еміграції — нема. Через це заснування Республікансько-Демократичного Клубу викликало живий інтерес серед українців, і на скликанні ініціативною групою установчі збори з 40 запрошених прибуло 32 душі, переважно р.-д. (есфи) та почасті с.-д., не явилися майже виключно ті, що були відсутні з Праги. Було декілька чоловік і з Подкарпат.

На установчих зборах було перечитано затверджений уже чеськословацьким урядом статут клубу і переведено вибори управи, до якої увійшли проф. О. Лотоцький, як голова клубу, З. Мірна і проф. А. Яковлів, як товариші голови, проф. К. Лоський, як скарбник, студент В. Кибальчич — секретар, проф. Ф. Щербина і д-р Л. Чикаленко — члени управи.

Було намічено план майбутньої діяльності клубу: не менше одного разу на місяць має влаштовуватися реферат на політичні теми, як от «Республіка», «Демократія», «Нація» і т. и. По рефера-

тах відбуватимуться дискусії. Паралельно з цим будуть влаштовуватися концерти і літературні вечірки, по скінченні яких товариські бесіди, танці, гра в шахи і інші розривки.

Відкриття Клубу призначено на 7-е січня 1926 року, куди широко запрошено гостей — співзвучне українське громадянство різних напрямків.

З. М.

— Нарада Членів Центрального Комітету Партії С.-Ф. (р.-д.). 25 жовтня м. р. відбулася нарада членів Центрального Комітету та представників місцевих груп української партії с.-ф. (р.-д.).

На нараді були присутні 9 членів Ц. К. і три представники місцевих груп.

Нарада в першу чергу вшанувала пам'ять небіжчиків-членів Ц. К. партії. Ще до часу попередньої наради, яка відбулася в травні 1920 року у Відні, померли три члени Ц. К. — І. Л. Шораг, А. Г. Вязлов, Ф. П. Матушевський, а по тій нараді ще два — П. Я. Стебницький та голова Закордонного Бюро партії П. І. Чижевський. Кожний з цих небіжчиків вплив не одну яскраву сторінку в історію нашого національного визволення і пам'ять їх на Україні не згине. Для партії вони склали велику моральну силу і навіть з їх смертю, як і за життя, для партії заховали своє провідне значіння ті імена, з якими загально зв'язується авторитет високої громадянської гідності.

Нарада затвердила звіт Закордонного Бюро та прийняла до відома вироблену 1923 р. місцевою групою та прийняту для коригування, за згодою Закордонного Бюро, платформу, висловивши побажання, щоб деякі точки її було переглянуто. З приводу докладів (Status quo української національної справи) та «Тактика партії» було прийнято ряд резолюцій. На основі тих резолюцій робота партії в умовах закордонного життя має бути спрямована в напрямі теоретичному — на поглиблення партійної ідеології

та на розроблення основ майбутнього устрою України і окремих галузів її державного управління; в напрямі практичної чинності прийнято, між иншим, такі постанови:

Приймаючи на увагу, що після 5 літ життя на еміграції серед українського еміграційного громадянства, при загальній незмінності його національно-державних засад, помічається певна втома моральна і розбіжність конкретних національно-державних завдань, нарада закликає своїх членів активно постійно плекати ті національно-державні традиції, з якими ми виїхали з рідної землі і, головню, гасло УНР.

Що-до инших партій та політичних організацій нарада постановила, що партія має виходити в контакт і в тісніше співробітництво з усіма українськими політичними групами, що стоять на ґрунті а) незалежності України, б) демократизму. Ті ж політичні групи, які прагнуть до узурпації народніх прав чи через монархічний абсолютизм, чи через продовження чинности большевицької системи рад, — партія визнає своїми політичними противниками, з якими вважає потрібним вести ідейну боротьбу, вивсянюючи, що їх політичний програм може привести тільки до нової руїни України. Разом з тим нарада, згідно своєму гаслу — «Нація вища за класи, держава вища за партію», закликає всі державно-творчі елементи стояти по-над персональними та груповими рахунками, нагадуючи, що наше основне завдання — здійснення національних ідеалів — спільне для всіх нас.

Нарада визнає також потрібним шукати безпосереднього контакту з співзвучними політичними течіями європейських країн.

В справі инших, крім політичних, об'єднань, вважаючи необхідним, в сучасних умовах емігрантського життя, провадити об'єднання громадянства за кордоном в напрямку культурно-наукової діяльності та в напрямку охорони матеріальних і правних інтересів еміграції, нарада вважає доцільним: а) сприяти діяльності куль-

турно-наукових аполітичних об'єднань, які утворилися на еміграції; б) сприяти стиканню представників існуючих за кордоном українських установ і організацій для обміркування емігрантських справ.

Що-до внутрішніх партійних відносин та партійної дисципліни, то, вважаючи на те, що хоч в еміграційних умовах партія не може так нормально функціонувати, як на своїй території, в звичайних умовах політичного життя свого народу, але що й в умовах еміграційних вона мусить заховати основи своєї ідеології, свою партійну організацію, свою дисципліну, щоб з часом автоматично увійти в українське політичне життя на рідній землі, особливо ж, коли взяти на увагу нинішні неможливі умови партійного життя на терені України, нарада закликає членів партії до одностайного об'єднання на партійній платформі, до заховання міцної партійної організації і дисципліни з найбільш активною участю всіх членів партії в партійному житті та в партійній роботі.

В кінці наради перевела вибори нового Закордонного Бюро партії.

Б.

— Вісти Музею Висвольної Боротьби України вийшло ч. 2 за грудень. Докладніше про нього в наступному часлі «Тризуба».

— Студентський Вісник вийшло в Празі ч. 12 за грудень.

— Наша Громада.—вийшло в Подєбрадах ч. 12 за грудень.

В ПОЛЬЦІ.

— Стипендії Українського Товариства Допомоги Емігрантам у Львові. На останньому зібранню згаданого товариства призначено стипендії: письменникові В. на лікування (шість місяців); студентові П., як допомога на продовження науки, і гімназистові С. — платня за навчання в гімназії.

(«Діло»).

У ФРАНЦІЇ.

— Проф. О. Шульгин в Парижі. До Парижу прибув проф. О. Шульгин. Він працює тут у французьких бібліотеках та архивах, збираючи матеріали для своєї праці з епохи великої революції і Наполеона.

— Приїзд п. М. Шаповала. В Парижі перебуває зараз директор соціологічного Інституту Мікхита Шаповал; який прочитав дві лекції в залі «College de Sciences sociales»: 2 січня на тему — «Завдання еміграції і українська праця в Чехословаччині» і 3 січня на тему — «Шляхи відродження України». Як повідомляють «Полідня Новості», М. Шаповал разом з Д. Ісаєвичем, яко представники укр. с.р.в., взяла участь в «конференції революційно-соціалістичних партій, що не входять до II Інтернаціоналу й не пристають до Комінтерну».

— Михайло Березюк. (Некрол). М. Березюк походить з Уманщини. В 1918 р. 17-ти літ він вступив до української армії і до кінця свого життя переносив весь тягар тяжкої боротьби за незалежність України. Спочатку в армії, потім в полоні у поляків в 1919 р., а в 1920 р. знову в армії до її інтернування. На інтернування перебував в таборах — Олександріві, Шалкові та Каліші... 1924 р. виїхав до Франції, де гадав за працю в спокійному житті дочекатися кращих часів на Україні, коли зможе спокійно повернутися до дому, але не прийшлося йому дочекатися того щасливого часу. 20-го грудня м. р., у неділю рано спочив віц у вічному сні в Омекурьськiм шпиталю на 26 році життя.

Земля хай буде пером тобі, дорогий приятелю.

Сумно слухати оповідання про похорон покійного. «Двинулася траурна процесія від шпиталю до пивнтаря. — піше учасник похорону, — спереду француз с хрестом, за ним труна з небжчиком, за труною чотири поляки, кілька сестер-черниць французьких і один українець-товариш небжчика...».

Дивно слухати, що в цьому Омекурі, де відбулися похорони, є до 200 українців, і ніхто з них не прийшов віддати останнього привітання товаришеві по боротьбі за незалежність України, ніби він ближче стояв до чужинців, що проводили його до останнього місця спочинку.....

Us.

— Оден-ле-Тіш. Українці, опинившись на чужині у Франції, як емігранти, своєю організованістю та презедатністю звернули на себе увагу широких кол громадянства та місцевої влади. Ті громади, гуртки, товариства, що повстали на терені Франц. Республіки за останні два роки і з'єднані в один союз, яскраво підкреслюють це.

Де-який час тому організувалось ще одне товариство «Українське Еміграційне Товариство Взаємної допомоги у Франції». Як історія цього т-ва, так і саме т-во дуже цікаві. Де-нілька членів Оден-ле-Тішської громади згуртувалися біля голови її п. Афієра і поставили собі метою організувати таке товариство, щоб на власні кошти могло відкрити яке-небудь підприємство і експлуатувати його. Ця ініціативна група виробила статут, котрий 13 вересня м. р. на перших організаційних зборах було ухвалено, а 20 вересня передано голові Генеральної Ради п. Шумицькому для перекладу й затвердження його в міністерстві. На тих же зборах було обрано тимчасову управу, в складі п. Афієра — голови, п. Хохуна — скарбника, і п. Білобровця — секретаря.

Статут товариства добре продумано й зредатовано. Особливо цікавий розділ четвертий — «права та обовязки членів», а також велику увагу звернено на розділ сесий «ревізійна та інші комісії». Обовязковий що-місяшний внесок 50 фр. Крім членських внесків можна робити й добровільні вкладки, але останні обмежені. Члени т-ва крім Оден-ле-Тіша є і інших місцях Франції. Прийом членів проводиться надавичайно обережно і далеко не кожен може бути прийнятим в його сім'ю. І це цілком

зрозуміло. Бо тим людям, котрі приложили багато зусилля на організацію, не бажано було, щоб праця їх пішла на марне; та крім того й грошми своїми не кожен хоче ризикувати.

За три місяці існування т-во має досить значні кошти, і в останній час управа веде інтенсивну підготовчу працю що до заарендування фарми, на котрій бажас відкрити промислове животноводство.

Слід від широкого серця побажати молодому т-ву здійснити свою мету, до котрої так широко прагнуть його ініціатори.

Р.

В РУМУНІІ.

— Свято незалежне е т. 22-го січня 1926 року сповняється 9 років з дня проголошення незалежності української відродженної державности і 8 років з дня об'єднання українських земель.

Починаючи з 1923-го року, Українська Еміграція в Румунії, що — річно відзначає цю дату, вважаючи її не тільки за велике національне свято, але й за символ тієї провідної мети, що виправдує наше хвилеве перебування на чужині.

Дату 22-го січня в 1926-му році Бухарестянська колонія української еміграції в Румунії вирішила ознаменувати улаштуванням святкового концерту-вечірки.

Концерт відбудеться в суботу 23-го січня, в залі «Трансильванія» (Українтаг).

— Збори Філії Українського Товариства Ліги Націй. 3-го січня о 10-й годині ранку, в помешканню Української Місії в Бухаресті, мають відбутися чергові загальні збори Філії Українського Товариства Ліги Націй в Румунії.

Загальний реферат в справі Міжнародного Товариства Ліги Націй, його взаємовідношень з Лігою Націй та значіння його для

української нації зробить Проф. К. Мапієвич.

Крім того в порядок денний входять такі питання:

1) Sprawozdania pro діяльність Філії Товариства в Румунії — Докладчик Дм. Геродот.

2) Groшове справоздання Філії Товариства — Докладчик Ол. Долінюк.

3) Культурно-освітні справи — Докладчик Дм. Геродот.

4) Стаповище на українських землях — Докладчик Дм. Геродот.

5) Церсвиборя Управи Філії.

(Українтаг.).

— Замість вінка на могилу О. Саліковського.

Громадсько-Допомоговий Комітет Української Еміграції в Румунії, вшанувавши пам'ять видатного українського громадсько-політичного діяча і журналіста О. Х. Саліковського загальним вставанням, постановив, замість вінка на могилу небіжчика, відкрити збірку для осиротілої родини.

Переведення збірки взяв на себе Союз Українських Жінок в Румунії.

Зібрані гроші уже переслапо до Варшави

(Українтаг).

— Вислови співчуття вдові О. Саліковського. Через А. М. Лівачького вислано слідуючого листа вдові О. Саліковського: «Вельмишановна Ніна Олександрівна! Українська Громада, що хвилеве перебуває на території Румунії, з великим сумом довідалася про смерть дорного Олександра Хомиача.

Історія тяжкої визвольної боротьби українського народу за національно-державне відродження батьківщини — відведе на своїх сторічках одне з найбільш почесних місць Олександрю Хомичу, яко одному з самих відданих, щирих і кришталево-чистих своїх синів.

А ми, що залишилися продовжувати його й нашу загальну справу, з почуттям глибокого суму та не менш глибокої пошани, збережемо в своїх душах його світлий образ,

яко приклад національно-політичної сталості та громадської витревалості.

Висловлюючи Вам наше щире загальне співчуття, ми вкупі з Вами й разом з усім свідомим українським громадянством) ділямо Ваш біль і Ваш сум над свіжою моголою.

Хай втіхою для Вас буде те, що всі ми є горді тим, що ми належимо до тієї нації, яка виховує таких синів як Олександр Хомич.

З ЖИТТЯ І ПРЕСИ.

— Митрополит А. Шептицький у паризькій соборі «НОТР ДАМ». Великі церковні церемонії, присвячені апостолам уніоністичного руху з нагоди шістьохсотлітньої річвиці Нікейського Вселенського Собору, продовжувалися в Парижі цілий тиждень від 13-го до 20-го грудня минулого року. Цього дня була лекція про кожний окремий обряд і про історію окремої національної церкви і що дня одна з паризьких церков чула літургію в якійсь далекій східній мові: грецькій, маронітській, вірменській, румунській, арабській, коптській і українській. 20-го грудня в неділю велику понтифікальну літургію правив у НОТР ДАМ Митрополит Андрій граф Шептицький, що кілька днів перед тим прибув до Парижа з Риму. Асистували йому шість священників і дяконів, крім присутніх представників інших обрядів східних, а співав російський церковний хор, якого вимова ще більше підкреслювала чисто українську вимову Митрополита, що з незадоволенням завважували присутні росіяне і зараз же помітили й французи. Величність постаті Митрополита, його мученицька слава і роля, яку він відігравав в життю католицької церкви і українського народу, надзвичайно зацікавили весь Париж і стягнули до Нотр Дам тисячі людей, яким дано було побачити урочисту й надзвичайно величаву службу, для якої перед вівтарем був збудований іконостас,

були приготовлені образи, свічки, кадильниця і т. п.

Для відкреслення важливості цієї урочистості були присутніми папський легат кардинал Черретті, паризький архієпископ кардинал Дюбуа, шість єпископів, а для різних офіційальних осіб та громадських установ і об'єднань були відведені окремі місця. По полудні того ж дня відбулася у Нотр Дам вечірня, на якій були присутні, приймаючи участь у службі і співах, крім латинян, представники семи східних обрядів католицької церкви, які оточували кардинала Дюбуа. Першим «Вірую» проспівав митрополит граф Шептицький, потім інші, а на кінець (по латині) кардинал Дюбуа.

Враження від цих урочистостей залишилося велике.

— Українська геральдика і родоводи. В Парижі при відомому геральдичному бюро: Armorial General de France 41, Rue de Liege заснувався відділ виучування російської, польської, литовської і української геральдики і родоводів шляхетських родів. Арморіал займається з доручення окремих осіб розшукуванням їх родинних документів і встановленням їх прав та прізв'яз. Всі праці ведуться відомими знавцями східної геральдики, історії і генеалогії. Намічається видавання окремого бюлетеня, присвяченого цим справам.

— Фашизм і преса. Становище італійської преси в міру того, як влада Муссоліні зміцнювалася, робилося тяжким. Низку газет опозиційного напрямку було зачинено, або було поставлено в такі умови, що дальше видання їх стало не можливим. Чимало газет перейшло в руки фашистських організацій, за допомогою банків або шляхом перепродажу їх колишніми видавцями. Не обмежуючися цими заходами фашистські круги, близькі до генерального секретаря партії Фараначі, мають намір «реорганізувати» справу з пресою в цілій Італії так, щоб крім фашистської преси не було ніякої іншої. Згідно з цим

планом в кожному районі, або більшому місті дозволяється мати одну лише газету, що являлась би органом місцевої фашистської організації. Цей проект, в разі здійснення його, знишив би цілковито волю друкованого слова в Італії. По суті діла він був би другим виданням большевицької практики в справах преси.

— Загальне розоруження. На нараду про загальне розоруження Союз Народів запрошує і С.С.С.Р. Рівночасно довідуємось, що напевне у порозумінню з своїми недавніми переможцями Німеччина збільшує свої озброєння, Франція мусить перевести в армії необхідні реформи, а Англія збільшує значно свої авіаційні сили. І цілком слушно: це є відповідь большевикам на їх горлячкове озброєння червоної армії і всі їхні махінації в Азії.

— Большевики в ролі захисників пригноблених народів. «Красная Звезда» орґан генерального штабу російської армії, у ч. 278 подає лист Абд-ель Крима, вождя повстанців у Рифі, який говорить про боротьбу арабів проти чужинського ярма і, напевне для отримання від большевиків певної допомоги у грошах, зброї і амуніції, залевнює про непохитну волю мароканців, тунісців, алжирців визволитися від французької окупації. Черемніється ролі...

Франція, яка була традиційною захисницею поневолених народів, не говорить тепер, або рідко дуже про допомогу у визвольній боротьбі українців, білорусів, азербейджанців, грузин і т. и.

— Коротко й ясно. В нижній палаті робітничий депутат **Тейлор** подав англійському прем'єрові запит, чи допустимі вжити Черчиллем відносно большевиків такі вирази як «кретин» та «ідіот». **Бадвін**, відповідаючи на цю інтерв'ю, заявив, що відносно III інтернаціоналу такі вирази цілком допустимі і з III інтернаціоналом жадних розмов бути не може. І справді ролі тепер вже розподілені, хто плює, а хто витирається. («Возрожденіє»).

— «Kurjer Poganpu» (ч. 335)

містить гостру статтю з обвинуваченням демісіонованого прем'єра **В. Грабського** в такому провадженню фінансово-господарчої політики, що ніби свідомо провадила Польщу до безодні. Одночасно з обвинуваченнями, висуненими проти Грабського, газета нападає також і на його попередників, закладаючи їм користне відношення до інтересів держави та сприяння спекуляції. Газета убачає в цьому якусь «таємничу руку», що підвела Польщу до катастрофи. Стаття нічачється вимогою надзвичайної слідчої комісії з широкими уповноваженнями для розслідування цілої справи та віддачі під суд винуватих.

— «Разсвѣтъ» (ч. 51) підіймає питання про створення жидівської армії в Палестині. Мотиви журналу в цій справі такі: самий характер англійського мандату над Палестиною, згідно з яким Англія зобов'язалась відбудувати «національний дім для жидівського народу в Святій Землі»; далі: обмеженість англійської військової сили в Палестині (до 3.000 разом з жандармерією) і непевність завтрашнього дня в зв'язку з ворожим відношенням з боку арабської більшості до жидівської меншості. «Ніхто не може з певністю сказати, які ще скорирізи готує арабський світ, і ми повинні бути готові до них», — зауважує журнал, підкреслюючи, що 125.000 жидів — мешканців Палестини — мають право на самооборону. Крім того: «сіоністи всього світу вклали великі засоби (матеріальні) в Палестину. Не рахуючи капіталу, що знаходиться в руках жидівського населення, сіоністичною організацією інвестовано 15.000.000 фунтів в Палестину і ця сума що — місячно збільшується». Отже: «справедливість вимагає, щоб жидам в Палестині дана була змога обороняти їхні важливі інтереси». Конкретно: «Разсвѣтъ» аїтус за 10.000 армію «по системі міліції, але з різних частин зброї». Приводом для аїтації журналу в цій справі є події в Сирії (повстання друзів проти Франції) і вплив його на арабське населення Палестини.

Бібліографія.

«France-Ukraine» — Supplement au Bulletin Officiel du Comité «Franco-Orient».

Маємо приємну новину. Одночасно з офіційним бюлетенем Комітету «Franco-Orient», який виходить щомісяця в Парижі, появився додаток до нього під назвою «France-Ukraine», Supplement au Bulletin Officiel du Comité «France-Orient». Додаток цей виходить щомісяця in 4 на 8 сторінок французькою мовою.

Комітет «France-Orient» є дуже поважною французькою організацією, що займається справами Близького Сходу та мусульманських країн.

Почесними головами Комітету є п. п. Поль Думер, міністр фінансів, Г. Лейг, б. голова ради міністрів та б. міністр справ закорд., та Люї Марен, депутат, б. міністр.

Головою ж Комітету є п. П'єр Ленай, б. депутат, значний ліонський промисловець.

Комітет розвиває досить велику діяльність по всіх країнах Близького Сходу та Африки, як також і в державах Європи (Чехія, Польща, Румунія, Югославія, Болгарія Греція, Албанія то-що). Метою своєю Комітет має студіювання політичного, економічного, культурного та громадського життя в цих країнах, пропагування в них французьких впливів і т. д. Цей Комітет існує з 1913 року і чимало поміг, як французькій політиці, так і чинникам політичним зазначених країн в взаємному зближенню та пізнанню. Комітет випускає свій бюлетень щомісяця на французькій мові in 40 в 16 стор.

Так само, як цей Комітет має етнічні секції відповідно країнам, по яким веде свою діяльність, то 6 травня 1925 р. було закладено спеціальну секцію Комітету під назвою «France-Ukraine», яка має своєю метою (що видно із спеціальної статті про цю секцію,) «зібрати

як найкраще й найповніше всі данні, аби у Франції стало відомо про українців, про їх дух та стремління, які дають їхнім домаганням оту силу, що гідна уваги тим більше, що її підіймає їхня гордість в лихій годині, їхня непероручна й стоїчна енергія, що черпає свої соки в їхнім національним чуттю й робить з цих емігрантів, які борються за незалежність тут, і з тих, що инакше страждають там, героїв і мучеників...» «Але», — зазначає автор статті, — «треба також, щоб українці почули, що навколо їх, за їхню шляхетну справу, б'ється серце всіх французів, для яких людська солідарність не є порожнім звуком...»

Заснування такої секції треба уважати дуже важливим актом в нашій політичній роботі за кордоном, а надто в справі ознайомлення чужинців з Україною та з її державними змаганнями. І першим здобутком в цьому напрямкові є вже видання цього додатку до бюлетеню Комітету під назвою «France-Ukraine».

Цей перший додаток за листопад-грудень під ч. 1-51 містить в собі кілька статей французьких та українських авторів.

В коротенькій але чулій передовій п. Ленай, Голова Комітету «France-Orient», висловує українську справу на порядок денний, тепло й широ говорить про Україну й закінчує статтю такими словами: «Треба вітати цих сміливих борців за незалежність славної країни, борців, що мають за собою тільки ідеал і кількох друзів.

«Ми ж єсьмо цими останніми».

Далі йде стаття п. В. Прокоповича під заголовком «А завтра?», що торкається сучасного політичного моменту в Європі і ролі України в ньому. Слідуюча стаття п. Токаржевського під заголовком «Україна й її сусіди» освітлює положення земель України, поді-

жних між чужими державами. Стаття п. Тарне, з якою читальники знайомі вже з ч. 7 нашого тижневика, стаття Квіянки про укр. літературу до XX віку та стаття проф. О. Лотоцького про інтелектуальну працю укр. еміграції, — дають багато читачеві даних про українську справу взагалі, а про її духовне життя та сучасне положення з окрема.

Дуже цікава стаття п. П. А.-Б., з якої з початку ми наводили кілька цитат, ширше вяснює потребу заснування секції «France-Ukraine», її завдання та мету. На початкових засіданнях цієї секції було вироблено вже програм діяльності секції, в якому головними питаннями є наступні: питання еміграції, неможливість єдиної Росії, питання власників російських цінностей, потрібна акція парламентарна, індустріальна та комерційна, питання торговельних договорів то-що. Як бачимо, всі ці питання є актуальними для французької політики. «Це є бажання України», — додає автор статті, — «і це є інтереси Франції». І на перших же засіданнях справи українські були поставлені серйозно. Загальні бажання всіх присутніх членів Комітету характеризує автор статті таким чинном: «вивчити ґрунтовно для нас — французів — проблему, яка можливо є ключем миру на сході, в якому наша інтервенція або наше евентуальне посередництво може вельми прислужитися нашій політиці; а також дати слово українцям, так як ми робимо в «France-Orient» для всіх народів, які перебувають в тій великій сфері впливів, що ми просто зовемо — схід, де всі

народи: болгари, румуни, чехи, серби або поляки, навіть і Росія, мають змогу бути вислуханими по черзі на полі дипломатичному, — оце є *raison d'être* нової секції «France-Ukraine», це її призначення, це її зміст».

У відділі бібліографії одмічено книжки, що недавно вийшли, проф. Шульгина «Нариси історії нової Європи» і Лашенка «Державне право України».

Треба ще звернути увагу на замітку, уміщену в самому бюлетеню ч. 51 того ж Комітету, в якій сповіщається про вихід в світ додатку «France-Ukraine» та про мету, завдання й програм діяльності нової секції.

Вітаючи закладення такої секції при Комітеті «France-Orient», а також і появу цього французького органу, цілковито присвяченого справам України, можемо тільки побажати успіхів в дальшій роботі цій секції і висловити певність, що розвинення діяльності її матиме позитивні наслідки, які відповідають найпекучішій потребі сучасного моменту — знання про Україну серед чужинців, а це є, власне, те, що вимагається від нашої еміграції в перебуванні її на чужині.

М. Копальський.

Передруки з «Тризуба».

— Стаття О. Лотоцького «На шляху до прояснення», уміщена в ч. 3 «Тризуба», передрукована «Канадйським фермером» ч. 48 з 25. XI. 25 р.

— «Хліборобське Слово» (Чернівці) передрукувало статтю Б. Ч-ного «Блокада большевиків» в ч. 18, 19.

НАДІЙШЛИ ДО РЕДАКЦІЇ ПІ
КНИЖКИ:

- ОСИП БРУСАК. ч. 1. Закритий лист (до тих, що беруть участь в державному будівництві). Бібліотека державних документів. Європа. 1925. стор. 11. in 32.
- ОСИП БРУСАК. ч. 2. Шлях до народнього відродження. Бібліотека державних документів. Європа. 1925. ст. 38. in 32.
- Л. БИКОВСЬКИЙ. Бібліотечна справа в Чехословаччині. Український Науковий Інститут Книгознавства. Київ. 1925. стор. 13 in 8.
- Національне питання на Сході Європи. (матеріали й документи) під редакцією Н. Григорієва. Вид. «Нова Україна». Прага, 1925. стор. 106 in 16.
- Проф. І. ОГІЄНКО. Хрещення українського народу. Варшава. Вид. «Духовна Бесіда». 1925. стор. 71.
- Проф. Вяч. ЗАЇКИН. Проф. Іван Огієнко як церковний та громадський діяч і як учений. Варшава 1925. Вид. «Духовна Бесіда». ст. 16.
- ЯКИМЧУК. Парина. Поезії. 1 і 2 книжка. Париж.
- Л. БИКОВСЬКИЙ. Укр. Науковий Інститут Книгознавства. Вид. Укр. Книгознавство. Подєбради. 1925.
- Л. БИКОВСЬКИЙ. Національна Бібліотека Укр. Держави (1918-1921). «Укр. Книгознавство». Берлін. 1923.

ЖУРНАЛИ:

- Хліборобська Україна. кн. I, II, III, IV і V. Райхенау.
- Нова Україна. ч. ч. 1, 2-3, 4-6 і 7-8. Прага.
- Вісти Укр. Центр. Комітету в Польщі. ч. 4. Варшава.
- Віра та Наука. ч. ч. 1, 2, 3 і 4. Станіславів.
- Культура. ч. 8-9. Львів.
- Укр. Вістник. ч. ч. 1 і 2. Подєбради.
- Літ-Науковий Вістник. кн. за листопад. 1925 р. Львів.
- Соціалістический Вестник. ч. ч. 21-22, 23-24. Берлін.
- Разсвѣтъ. ч. ч. 47-52. Париж.
- Політика. ч. 4. Львів.
- Бюлетень Об'єднання укр. емігр. організацій в Каліші і його околицях. ч. ч. 1, 3, 4, 5, 6, 8 і 9. Каліш.
- Вісти Музею Визвольної Боротьби України. ч. 2. Прага. 1925.
- Bulletin officiel du Comité «FRANCE—ORIENT». Листопад-Грудень. 1925. ч. 51. Париж.
- Supplément au Bulletin officiel du Comité «France-Orient». Section Ethnique «FRANCE—UKRAINE». № 1-51. Листопад-Грудень. 1925. Париж.

ГАЗЕТИ:

- Український Голос. Перемишль.
- Рада. Львів.
- Громадський Голос. Львів.
- Дзвін. Рівне.
- Громада. Луцьк.
- Канадійський Фармер. Вінніпег.
- Українська Громада. Нью Йорк.
- Дніпро. Чикаго.
- Український Голос. Вінніпег.
- Хліборобське Слово. Чернівці. Буковина.
- Robotnik. Варшава.
- Głos Prawdy. Варшава.

ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ:

<u>В числі 12 «Тризуба»</u>	<u>надруковано:</u>	<u>а треба читати:</u>
<u>на сторінці 25 в першій колоні, в рядку 18 знизу</u>	<u>«зміцнення комбезів»</u>	<u>«знищення комбезів»</u>
<u>на сторінці 26, в рядку 2 згори</u>	<u>«На Правобережжі 1-2»</u>	<u>«На Правобережжі 1/2»</u>

Рада Української Громади в Парижу оцим ласкаво запрошує представників всіх організацій Союзу прибути на РІЗДВЯНИЙ КОНЦЕРТ,
Голова І. Коєнко. Секретарь М. Шулгин.

Українська Громада в Парижу дає 10-го січня с. р. у неділю о 8 год. увечері в «Salle des Ingenieurs Civils de France» 19, Rue Blanche (metro Trinité).

Т Р А Д И Ц І Й Н И Й Р І З Д В Я Н И Й К О Н Ц Е Р Т.

З участю: великого національного хору під орудою п. Кириченка — п. Миколайчука, українського балету під орудою п. Лещенка-Мартиновича. Інсценування різдвяних пісень — артист-маляр п. Перфедький.

Квитки від 3-х фр. до 20 ти фр. можна заздалегідь набувати в конторі журналу «Тризуб»; в день концерти в салі від 6-ої години.

« Г Р О М А Д А. »

— Орган української національної думки — виходить що неділі у Луцьку. Видає сенатор М. Черкавський. Редактор одповідальний С. Вінницький. Передплата закордон на рік два американ. долляри або їх вартість в иншій валюті. Адреса: Луцьк на Волниі. Алеї Б. Хороброго, 43-а.

До наших співробітників.

Рукописи, переписані на машині — без порожнього місця між рядками, з словами чи реченнями, виділеними великими літерами, та на тонкому копірному папері, — все їдно доводиться переписувати, а тому Редакція просить вш. авторів, які присилають свої рукописи писаними на машині, неодмінно писати: а) не щільно, через рядок, б) одним шрифтом (зазначаючи, де треба, розстріл лише підкресленням), в) на звичайнім папері.

З М І Є Т.

І. Париж, четвер, 7 січня 1926 р. — Ст. 1. В. Старий. 80 літ. ст. 2. — О. Логоцький. Слова і діла. ст. 3. — М. Славинський. Український монархізм. І. про легітимістів. ст. 8. — В. Садовський. Після конференції КПБУ. ст. 11. — А. Чепурний. Комуністичн. нахвалли проти української церкви. ст. 14., І. Липовецький. Лист з Варшави. ст. 15., Хроніка: З Великої України — ст. 18. В Чехословаччині — ст. 22. В Польщі — ст. 23. У Франції — ст. 24. — У Румунії — ст. 25. З життя й преси — ст. 26. Бібліографія — ст. 28. Надіслані книжки й журнали — ст. 30.

ТРИЗУБ

Тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, виходить що неділі у Парижі при участі видатних літературних сил під загальною редакцією Вячеслава ПРОКОПОВИЧА.

Рукописи, прислані до редакції, повинні бути писані на однім боці аркуша на машині, або від руки, але абсолютно читко. Редакція залишає собі право скорочувати рукописи. Неприйняті рукописи переходять протягом двох місяців і повертаються на бажання автора за його кошт. Гонорар за прийняті статті виплачується по надрукуванню.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА 1926 РІК:

	на місяць	на три місяці
у Франції	12 фр.	36 фр.
у Чехословаччині	20 корон	60 корон.
у Польщі	4 злоті	12 злотих
у Румунії	120 леїв	360 леїв
у Німеччині	4 рен.мар.	12 р. мар.
у Сполучених Штатах Пів. Америки	1 доляр	3 доляри
у Канаді	1 доляр	3 доляри

Передплата приймається з першого і п'ятнадцятого кожного місяця. При груповій передплаті дається знижка.

Ціна окремого числа:

у Франції — 3 фр., у Чехословаччині — 5 корон, у Польщі — 1 злотий, у Румунії — 30 леїв, у Німеччині — 1 рентенмарка, у Сполучених Штатах Північної Америки — 25 центів, у Канаді — 25 центів.

Журнал набувати можна в Парижі:

на станціях метро,
на залізничних двірцях,
в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI,

Крім того журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуб»;

1) В Сполучених Державах Півн. Америки — V. Kedrovsky, 30 E. 7 th Street, New-York, City.

2) В Канаді — W. Sikewitch, 512 Baimerman av. Winnipeg: Man.

3) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 7. Bucarest.

4) В Чехословаччині — Прага; F. Slodecky, Horni Cernosice u Praby, Villa Krotocvih.

Подебради — Dr. Modest Levicky, Bouckova, 225, Podebrady.

5) В Польщі — W. Prychodko, ul. Dluga, 29, Hotel Polski, 9, Warszawa.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII
одчинені 9 1/2 — 11 год, вранці і 3 — 5 год. пополудні, крім неділей та свят.
Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boite post. №15. Paris XIII.

Адміністратор: *Іл. КОСЕНКО.*

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzaia.

Просимо всіх наших прихильників подавати свої адреси та приєднувати передплатників.